

ILMIY-AMALIY JURNAL

ISSN 2181-0958

DOI 10.26739/2181-0958

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

1 JILD, 1 SON

2020

YURISPRUDENSIYA**1 ЖИЛД, 1 СОН****ЮРИСПРУДЕНЦИЯ****ТОМ 1, НОМЕР 1****JURISPRUDENCE****VOLUME 1, ISSUE 1**

Bosh muharrir:
Главный редактор:
Chief Editor:

SALAEV NODIRBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor,
yuridik fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

RUSTAMBEKOV ISLAMBEK
Toshkent davlat yuridik universiteti
O'quv ishlari bo'yicha prorektor,
yuridik fanlari doktori, professor;

YURISPRUDENSIYA JURNALI TAHRIRIY HAY'AT A'ZOLARI
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛ ЮРИСПРУДЕНЦИЯ
EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL JURISPRUDENCE

Mas'ul kotib | Ответственный секретарь | Responsible secretary:
NIYOZOVA SALOMAT

Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasida
professor vazifasini bajaruvchi, yuridik fanlari doktori, dotsent;

KARIMOV FARXOD

Siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori,
dotsent, A.Avloniy nomidagi malaka
oshirish instituti prorektori

BAZAROVA DILDORA

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari doktori, professor;

IMOMOV NURILLO

Toshkent davlat yuridik universiteti
Fuqarolik huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari doktori, professor;

NE'MATOV JURABEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi kafedrasida
dotsenti, yuridik fanlari doktori, dotsent.

ISMOILOV SHUXRATJON

Toshkent davlat yuridik universiteti
Mehnat huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari doktori;

XABIBULLAYEV DAVLATJON

Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik
protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlari nomzodi, professor;

OCHILOV HASAN

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi,
kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasida
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

GAFUROVA NOZIMAXON

Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro
huquq va inson huquqlari kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

NARZIYEV OTABEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Xalqaro xususiy huquq kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

UZAKOVA GO'ZAL

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ekologiya huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

MUSAYEV BEKZOD

Toshkent davlat yuridik universiteti
Konstitutsiyaviy huquq kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

MURATAYEV SERIKBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Davlat va huquq nazariyasi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari nomzodi;

KAMALOVA DILDORA

Toshkent davlat yuridik universiteti Sud, huquqni
muhofaza qiluvchi organlar va advokatura kafedrasida
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

YUSUPOV SARDORBEK

Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

XO'JAYEV SHOXJAXON

Toshkent davlat yuridik universiteti
Intellectual mulk huquqi kafedrasida mudiri,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

KURBANOV MA'RUF

Toshkent davlat yuridik universiteti
Kriminalistika va sud ekspertizasi kafedrasida
mudiri, yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori;

Page Maker | Вёрстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzaxmedov

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Камалова Дилдора Гайратовна ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА РАВБАТЛАНТИРУВЧИ НОРМАЛАР ВА УЛАРНИ ЖИНОЯТ СОДИР ЭТИШДАН ИХТИЁРИЙ ҚАЙТИШДАН ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ.....	5
2. Сайидов Рустамбек Абдурасулович МДҲ (МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ҲАМДЎСТЛИГИ) ДАВЛАТЛАРИДА ҲУҚУҚИЙ МОНИТОРИНГ ИНСТИТУТИ: ҚОНУНЧИЛИК ВА АМАЛИЁТ.....	11
3. Ҳожиёв Носиржон Комилов ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУДДАТИ ЎТИБ КЕТГАНЛИГИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ЖАЗОДАН ОЗОД ҚИЛИШНИНГ ШАРТЛАРИ ВА ХОРИЖ ТАЖРИБАСИ.....	18
4. Салимов Шерзод Юнусов МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИ СОҲАСИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ.....	27
5. Нурмухаммедова Гўзалхон Баҳодир КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ УСУЛЛАРИ ВА МЕХАНИЗМЛАРИНИНГ НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ.....	33
6. Муталов Отабек Баҳром ўғли, Жураева Асал Бахтиевна ЎЗБЕКИСТОН, ГЕРМАНИЯ ВА ХИТОЙДА ТОВАР БЕЛГИСИГА БЎЛГАН ДАСТЛАБКИ ҲУҚУҚЛАР: ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛ.....	41
7. Ахроров Адхамжон Асроркул ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ИНВЕСТИТОРЛАР ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ НОДАВЛАТ УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	47
8. Ашурова Нилуфар Ўктам ВОЯГА ЕТМАГАН ШАХСНИ ЖИНОЯТГА ЖАЛБ ҚИЛГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ АСОСЛАРИ.....	53
9. Қаршиев Ғуломжон Сайфуллаев ОИЛАДА ЁШЛАР РЕЦИДИВ ЖИНОЯТЧИЛИГИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.....	58
10. Умирзаков Бегзод Атабоев ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИНИ ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ ТУРЛАРИ.....	63
11. Каракетова Дилноза Юлдашев БИР ГУРУҲ ШАХСЛАР ТОМОНИДАН БЕЗОРИЛИК СОДИР ЭТГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК.....	69
12. Мырзабаев Қуатбай Бахытбаев АҚШДА ФЕДЕРАТИВ ИНСТИТУТЛАРГА КИРУВЧИ ДАВЛАТ ҲОКИМАТИ ОРГАНЛАРИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОЛАРИ ВА ҚОНУНЧИЛИК МЕХАНИЗМИ.....	75
13. Хусайнова Рано Абдихаликов ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОГОВОРНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА РЫНКЕ ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ЭНЕРГИИ.....	82
14. Абдуқодиров Абдурауф Баҳодир ўғли БОЛАНИНГ ЯШАШ ҲУҚУҚИ.....	89
15. Абдуллаев Хуршидjon Назрулло ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АУДИТОР ВА АУДИТОРЛИК ТАШКИЛОТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИ ВА ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ.....	97
16. Разикова Дилором Кади ЎЗБЕКИСТОНДА ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ЯПОН ТАДҚИҚОДЧИЛАРИ НИГОҲИДА.....	102

YURISPRUDENSIYA

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ | JURISPRUDENCE

Ашурова Нилуфар Ўктамовна,
Мажбурий ижро бюросининг
Юнусобод тумани бўлими ижрочиси
E-mail: Ano1980@mail.ru

ВОЯГА ЕТМАГАН ШАХСНИ ЖИНОЯТГА ЖАЛБ КИЛГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ АСОСЛАРИ

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-0958-2020-1-8>

АННОТАЦИЯ

Мақолада вояга етмаганларни жиноятга жалб қилганлик учун жавобгарлик тушунчаси, унинг объектив ва субъектив белгилари, Ушбу жиноятнинг ижтимоий хавфлилиги ҳамда унинг оқибати билан боғлиқ масалалар муҳокама қилинган. Шунингдек, мақолада вояга етмаганларни жиноятга жалб қилганлик учун жавобгарлик билан боғлиқ хорижий давлатлар тажрибаси, бундай жиноят учун қонунчиликдаги ҳуқуқий чоралар масалалари ҳақида сўз юриталган. Бундан ташқари мақолада жиноят қонунчилигини такомиллаштириш учун бир қатор таклифлар берилган.

Калит сўзлар: Вояга етмаган шахс, жиноятга жалб қилиш, оғдириб олиш, алдаш, кўрkitиш, зўрлик.

Ашурова Нилуфар Уктамовна,
Исполнитель бюро принудительного
исполнения Юнусабадского района
E-mail: Ano1980@mail.ru

ПОНЯТИЕ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ВОВЛЕЧЕНИЕ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО К ПРЕСТУПЛЕНИЮ И ЕГО ОСНОВЫ

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены понятие ответственности за вовлечение несовершеннолетнего в преступление, его объективные и субъективные признаки, вопросы, связанные с общественной опасностью данного преступления и его последствиями. В статье также освещен опыт зарубежных стран касательно ответственности за вовлечение несовершеннолетних в преступление, вопросы правовых мер в законодательстве за подобные преступления. В статье также содержится ряд предложений по совершенствованию уголовного законодательства.

Ключевые слова: Несовершеннолетний, вовлечение в преступление, похищение, обмануть, запугать, насилие.

Ashurova Nilufar Uktamovna,
Executor of the Bureau of Compulsory
Enforcement of Yunusabad district
E-mail: Ano1980@mail.ru

THE DEFINITION OF RESPONSIBILITY FOR INVOLVING A MINOR IN CRIME AND ITS BASES

ABSTRACT

The article examines the concept of responsibility for involving a minor in a crime, its objective and subjective features, issues related to the social danger of this crime and its consequences. The article also highlights the experience of foreign countries regarding responsibility for involving minors in a crime, issues of legal measures in legislation for such crimes. The article also provides a number of suggestions for improving criminal law.

Keywords: Minor, involvement in a crime, abduction, deception, intimidate, violence.

Ҳозирда республикамиз аҳолисининг кўпчилиги қисмини вояга етмаганлар ташкил қилиб, уларнинг баркамол ривожига жамиятимиз тараққиётининг асосий шартларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 45-моддасига мувофиқ республикада қабул қилинаётган қонун ҳужжатларида ёш авлоднинг баркамол ривож топиши ҳамда уларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш учун қафолатлар белгиланган бўлиб, давлат органлари томонидан ёшларни тарбиялашга айланиб, вояга етмаганларнинг тарбиясига алоҳида эътибор бериб келинмоқда.

Суд-ҳуқуқ тизимида олиб борилаётган ислохотларнинг бош вазифаси сифатида одил судлов соҳасида инсонларнинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларига, фуқароларнинг, шу жумладан, вояга етмаганларнинг ҳам конституциявий ҳуқуқларига сўзсиз риоя қилиниши ҳамда уларни муҳофаза қилишни таъминлашда намоён бўлмоқда. Суд-ҳуқуқ ислохотларининг туб мазмун-моҳияти ҳам фуқароларнинг қонун билан кўриқланадиган ҳуқуқ ва манфаатларини суд йўли билан ҳимоя қилишни қафолатлашга, одил судловнинг сифати ва самарадорлигини янада оширишга қаратилган.

Шуни айтиш лозимки, бугунги кунда вояга етмаганларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш муаммолари ҳозирги даврнинг энг долзарб масалаларидан бири бўлиб, жаҳон диққат марказидаги инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлган муаммоларнинг таркибий қисми ҳисобланади.

Бугунги кунга келиб республикада ўсиб келаётган ёш авлодни тарбиялаш давлат сиёсати даражасига кўтарилганлигини амалга оширилаётган ислохотлар замирида кўришимиз мумкин.

Бундан ташқари, вояга етмаганлар ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашда ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоя, хусусан, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 127-моддасида назарда тутилган жиноий-ҳуқуқий қафолатлар алоҳида ўрин тутаяди. Вояга етмаганларга қарши жиноятлар ичида вояга етмаган шахсни жиноят қилишга жалб этиш жинояти марказий ўринлардан бирини эгаллайди. Бу, бир томондан, мазкур жиноят ижтимоий хавфлилик даражаси юқорилиги билан, иккинчи томондан, катталарнинг вояга етмаган шахсларни жиноятга жалб қилишдан манфаатдорлиги билан изоҳланади. Зеро, аксарият ҳолларда катталар вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш орқали жавобгарликни четлаб ўтиш мақсадини кўзлайдилар.

“Вояга етмаган шахсни жиноят қилишга жалб қилиш” тушунчасини тўғри талқин қилиш ва мазкур жиноятнинг асосий белгиларини аниқлаш ушбу норманинг амалда бир хил қўлланилишида ҳамда вояга етмаганлар ўртасида жиноятчиликнинг олдини олишда бирламчи меъзон бўлиб хизмат қилади. Бироқ амалдаги қонунчилик нормаси диспозицияси оддий шаклда бўлиб, унда вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тушунчаси очиб берилмаган. Бу эса мазкур норманинг ҳуқуқий мазмунига таъсир этиши ҳамда қонун

нормасининг турлича талқин этилишига олиб келиши мумкин. Шуни инобатга олган ҳолда, норма қўлланилишида юзага келадиган қатор англашилмовчиликлар ҳамда нотўғри талқин қилинишининг олдини олиш мақсадида модда диспозициясини тасвирлов шаклида ифодалаб, мазкур тушунча мазмунини ёритиб бериш мақсадга мувофиқдир.

Қонунчиликдаги ушбу бўшлиқни назарий жиҳатдан тўлдиришга уринишлар бўлган бўлсада, бироқ вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тушунчасига берилган умумий таъриф мавжуд эмас. Хусусан, В.С. Комиссарова фикрича, жалб қилиш деганда вояга етмаган шахсда жиноят содир этиш ёки унда иштирок этиш ниятини туғдиришга қаратилган ҳаракатлар тушунилиши лозим [1].

Профессор В.К.Дуюнов ҳам юқоридаги фикрларни маъқуллаб, жалб қилиш тушунчасига, вояга етмаган шахсда жиноят содир этиш ниятини туғдиришга ёки қатъиятни шакллантиришга йўналтирилган ҳаракатлар сифатида таъриф берган [2].

А.Кладков ва Т.Суспицынлар шахсда қасддан жиноят содир қилиш ниятини уйғотишга жиноятга жалб қилиш [3] дея баҳоланиши мумкинлигини қайд этганлар. Фикримизча, юқорида келтирилган таърифлар мазкур тушунчани бир ёклама ифодалаб, унда жалб қилиш усуллари ўз ифодасини топмаган. Бир қатор давлатлар қонунчилигида (Россия Федерацияси, Молдова, Озарбайжон, Арманистон, Туркменистон ва бошқа давлатлар) жалб қилиш усулига кўра жавобгарликнинг тоифаланганлиги жиноят содир қилиш усули зарурий белги сифатида тушунчага қамраб олиниши тақозо этилади.

Бу жиҳатдан, М.Рустамбаев томонидан нисбатан тўлароқ таъриф берилган бўлиб, унга кўра, вояга етмаган шахсни жиноятга жалб этиш деганда, вояга етмаган шахсга нисбатан жисмоний зўрликни қўллаш ёки унга рухий тазйик ўтказиш билан, кўрқитиш, пул бериб оғдириш, авраш, алдаш, ўч олиш, ҳасад, рашк туйғуларини ва бошқа паст ниятларини кўзғатиш, жиноят содир этишни таклиф қилиш, ўғирланган нарсаларни сотиб олиш ёки сотиб беришни ваъда қилиш, жиноятни содир этиш жойи ва усуллари ёки жиноят изларини яшириш ҳақида маслаҳатлар бериш йўли билан унинг бир ёки бир нечта жиноятларнинг содир этилишида иштирок этиш ниятини рағбатлантиришга қаратилган ҳаракатлар ва жиноятни содир этишга оғдириш мақсадида вояга етмаган шахслар билан спиртли ичимликлар ичилишини тушуниш зарур [4].

Юқорида келтирилган таърифларнинг барчасида мазкур турдаги жиноят бевосита ҳаракат орқали амалга оширилиши акс эттирилган. Дарҳақиқат, фаол ҳаракатлар талаб этилиши вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тушунчасининг зарурий белгиси бўлиб, ҳаракатсизлик ёки вояга етган шахс томонидан мазкур жиноятни содир этишга йўл қўйиб бериш жиноят таркибини ташкил этмайди. Шу билан бир қаторда жалб қилиш тушунчасига таъриф берилаётганда, жиноят субъекти, унинг содир этилаётган қилмишнинг ижтимоий эмас, балки фактик жиҳатидан, яъни жалб этилаётган шахс вояга етмаганлигидан хабардорлиги, жалб қилиш тури ҳамда усуллари ифодаланши унинг мазмуни тўла ёритилишига ва норма тўғри тушунилиши, талқин қилинишига олиб келади. Айни масала хусусида Олий Суд Пленумининг «Вояга етмаганларнинг жиноятлари ҳақидаги ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарорида берилган тушунтиришларга кўра, судларга 18 ёшга тўлган ва жиноятни қасддан содир этган шахсларгина вояга етмаган шахсни ғайриижтимоий хатти-ҳаракатларга жалб қилгани учун жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин эканлиги тушунтирилиши айtilган. Шунингдек, катта ёшдаги киши ўз ҳаракатлари билан вояга етмаган шахсни ғайриижтимоий хатти-ҳаракатларга жалб қилаётганини билгани ҳолда ёки шундай фикрга йўл қўйганини ҳам аниқлаш лозим. Агарда катта ёшдаги киши шахсни ғайриижтимоий хатти-ҳаракатларга жалб қилса-ю, унинг вояга етмаганлигини билмаса ёки билиши мумкин бўлмаса, бу ҳолда ЖКнинг 127-моддаси билан жиноий жавобгарликка тортиш мумкин эмас [5].

Ҳуқуқий норма аналогиясига асосан бу қондан вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилишга нисбатан қўллаш мумкин.

Бир гуруҳ олимлар фикрича вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш деганда фақат оғир ва ўта оғир жиноятлар содир этишга жалб этиш тушунилади [7]. Бу гуруҳ

олимлар вояга етмаган шахснинг ўз қилмиши учун жавобгарликка тортилиш тенденциясидан келиб чиқиб бундай фикрни илгари сурганликлари шубҳасиз. Бироқ бизнинг фикримизча, вояга етмаган шахс жалб этилган жиноятнинг ижтимоий хавфлилиқ даражасига кўра мазкур жиноят таркибини жиноят сифатида истисно этишга олиб келмаслиги лозим. Зеро, ҳар қандай жинояти, яъни ғайриижтимоий қилмиш вояга етмаган шахс жавобгарлигини келтириб чиқариш-чиқармаслигидан қатъий назар, унинг субъект сифатида ривожланишига ўз таъсирини ўтказмай қолмайди.

Фикримизча, вояга етмаган шахсни жиноятга жалб этиш деганда ижтимоий хавфлилиқ даражасидан қатъий назар ҳар қандай жиноятни содир этишга ундаш, қизиқтириш ва бунга мойиллик туғдириш, шунингдек, жиноятни содир этишда иштирокчи сифатида жалб этиш назарда тутилиши лозим. Жалб қилиш тушунчасининг асосини жалб қилиш шакл ва усуллари ташкил этади.

Шу билан бир қаторда, вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тушунчасини тўла ёритиш учун ҳамда мазкур туркумдаги жиноятларни таснифлашда ва унга жазо тайинлашда вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тури ва усулини ҳам эътиборга олиш лозим. Назария ва амалиётда вояга етмаган шахсни жиноят қилишга жалб қилишнинг икки тури қайд этилади:

1) умумий – бунда вояга етган шахс жиноят оламини янги иштирокчилар билан тўлдириш мақсадида умумий тарғиботни амалга оширади, яъни ялпи равишда жиноят содир этишга ундайди. Бундай тарғибот кўп ҳолларда жиноятнинг муайян турини содир этишга йўналтирилган бўлади;

2) аниқлаштирилган – бунда вояга етмаган шахс жиноятда иштирокчи сифатида жалб этилади ёхуд жиноятни мустақил равишда бажариш учун вояга етмаган шахсда қасд шакллантирилади [8]. Жиноятга жалб қилишнинг мазкур турини малакалашда бир қатор қийинчиликларга дуч келинади, чунки аксарият ҳолларда бу турдаги жиноятларда бошқа жиноят билан қўшимча малакаланиш талаб этилади. Аниқлаштирилган жалб қилиш ўз мантиқий ривожланишида уч босқични қамраб олади: жиноят содир этиш ниятини туғдириш мақсадида вояга етмаган шахс руҳиятига таъсир этиш; вояга етмаган шахсда шу ниятнинг туғилиш; вояга етмаган шахс томонидан жиноят содир этилиши. Бироқ жиноят таркиби хусусиятларидан келиб чиқиб, қайд этиб ўтиш жоизки, мазкур жиноят ўз мантиқий ривожланишининг биринчи босқичидаёқ тугалланган ҳисобланади.

Жалб қилиш турли усулда амалга оширилиши мумкин. Жумладан, ваъда бериш, алдаш, жисмоний ёки руҳий зўрлик ишлатиш ва бошқа ҳаракатлар орқали амалга оширилиши мумкин.

Ваъда бериш шахснинг вояга етмаган шахсга нисбатан бирор бир мажбуриятни олишини, яъни унинг манфаатлари йўлида маълум бир ҳаракатни амалга ошириши ёки амалга оширишдан ўзини тийишини айтишда ифодаланади (масалан, вояга етмаган шахсни бошқалардан ҳимоя қилишга, моддий ёрдам беришга, ўқишга киритишга ваъда бериш) [9].

Алдаш вояга етмаган шахсни бирор бир маълумот ёки воқеани чалғитиб кўрсатиш орқали амалга оширилади [10].

Жисмоний зўрлик ишлатиш вояга етмаган шахсни унинг иродасини синдириб, маълум бир ҳаракатни амалга оширишга мажбурлаш мақсадида дўппослаш, турли даражадаги тан жароҳатлари етказиш ёки бошқача тарзда жисмоний азоб бериш (боғлаш, кўлини қайириш ва б.)да ифодаланади. Агар вояга етмаган шахсга нисбатан қўлланилган жисмоний зўрлик (жалб қилиш усули сифатида) ЖК Махсус қисмида назарда тутилган алоҳида жиноят таркибини ташкил қилса, содир этилган қилмиш етказилган тан жароҳатининг даражасига мувофиқ ЖКнинг тегишли моддаси билан жиноятлар жами сифатида квалификация қилиниши лозим (масалан, 127 ва 105-моддалар билан) [11].

Руҳий зўрлик ишлатиш ғайриижтимоий ҳаракатларга жалб қилиш усули сифатида вояга етмаган шахснинг маълум ҳаракатларни амалга оширишни рад этганда унга нисбатан жисмоний зўрлик (дўппослаш, қийнаш ва б.) ишлатилиш, мулкӣ зарар етказиш, уни шарманда қилувчи маълумотларни тарқатиш, дўстликни тугатиш ва бошқаларни айтишда

ифодаланади. Қўрқитиш турли усуллар орқали амалга оширилиши мумкин ҳамда айтилган қўрқитиш алоҳида жиноят (масалан, ўлдириш ёки зўрлик ишлатиш билан қўрқитиш) таркибини ташкил этса, жалб қилувчи шахснинг ҳаракатлари жиноятлар жами тариқасида (масалан, ЖК 112 ва 127-моддалар билан) квалификация қилиниши лозим. Бунда вояга етмаган шахс қўрқитишни жиддий қабул қилиб, унда қўрқитишнинг амалга оширилишидан қўрқиш учун реал асос мавжуд бўлган бўлиши лозим [13].

Вояга етмаган шахсни ғайриижтимоий ҳаракатларга жалб қилишнинг бошқача усуллари деганда таклиф қилиш, сўраш, қўндириш, пул билан ўзига оғдириш, шунингдек, унга “катталар иши”ни қилолмаслигини ёки атрофдагилар олдида унинг обрўи ошишини айтиш орқали жиноят содир қилишга қизиқиш уйғотиш ва бошқалар тушунилади [14].

Жалб қилиш усуллари ва унинг жиноят квалификациясига таъсири хусусида ҳеч қандай расмий манбада изоҳ берилмаган. Хорижий давлатлар қонунчилиги таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, бир қатор давлатлар ҳуқуқ нормаларида вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш тушунчаси ўзининг тўлиқ ифодасини топибгина қолмай, балки жалб этиш усуллари ҳам акс эттирилган. Жумладан, Россия Федерацияси, Озарбайжон, Туркменистон, Тожикистон, Арманистон, Қирғизистон ва бошқа қатор МДХ давлатлари Жиноят кодексларида вояга етмаган шахслар жиноятга ваъда бериш, алдаш, жисмоний ёки руҳий зўрлик ишлатиш ва бошқа усулларда жалб қилиниши қайд этилган. Бошқа усуллар тушунчасини киритиш орқали давлат вояга етмаган шахсни ҳар қандай таъсир ва тажовуздан муҳофаза қилишни ва бу орқали уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини тўла таъминлашни кўзлаган. Жалб қилиш усуллари жавобгарликнинг тоифаланишида ўз ифодасини топганига асосланиб айтиш жоизки, вояга етмаган шахсни жиноятга жалб қилиш усули ҳам мазкур тушунчанинг узвий қисмини ташкил этади.

Хулоса қиладиган бўлсак, жиноятга жалб қилиш усули содир этилган жиноятни малакалаш ҳамда жазо тайинлашда инobatга олиниши ва шунга асосан мазкур усуллар тўғрисида Олий суд Пленумининг қарорларида тушунтириш берилиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Уголовное право России. Учебное пособие /под ред. В. С. Комиссарова. М., Проспект. 2009.- С. 184.
2. Под ред. В. К. Дуюнова. Уголовное право России / М., РИОР 2009. С. 387
3. А.Кладков и Т. Суспицына. Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступления и иных антиобщественных действий//Уголовное право. 2002. №3. С.26.
4. Рустамбаев М.Х. Жиноят қонунчилигида жазоларни адолатли белгилаш. // Давлат ва ҳуқуқ. 2000. -№1. - Б. 44-48
5. «Вояга етмаганларнинг жиноятлари ҳақидаги ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида» Олий Суд Пленумининг 2000 йил 15 сентябрдаги 21-сон Қарори. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми қарорлари туплами. 2 ж. – Т.: Адолат. 2006. 2-ж. - Б.225.
6. Иванова Марина Владимировна Ответственность и наказание за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления:Диссертация кандидата юридических наук. Волгоград 2004. Ст. 18.
7. Пудовочкин Ю., Чечель Г. Квалификация случаев вовлечения несовершеннолетних в преступную группу // Российская юстиция. 2000– №12 – С. 37-38.
8. Исмоилов К Т. Вояга етмаганлар жиноятларини индивидуал олдини олиш бўйича методик тавсиялар, – Т.: ТДЮИ, 2006. – 37 б.
9. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси жиноят ҳуқуқи курси. III том. – Т.: «Илм Зиё», 2011. – 160 б.

YURISPRUDENSIYA**1 ЖИЛД, 1 СОН****ЮРИСПРУДЕНЦИЯ****ТОМ 1, НОМЕР 1****JURISPRUDENCE****VOLUME 1, ISSUE 1****Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz**

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000